

AV LARS-ERIK BORGE OG JØRN RATTSØ¹:

Analytiske svakheter ved Mønnesland/ Toresen's kritikk

Med dagens innlegg dekker Sosialøkonomen debatten om inntektssystemet for kommunene i femte nummer på rad. Vi føler at man har nådd et område med sterkt avtagende utbytte, men føler oss forpliktet til å svare på kritikken fra Jan Mønnesland og Jøran Toresen (JM-JT).

JM-JT ved Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) har i mange sammenhenger reist kritikk mot Inntektssystemutvalgets utredning. Utvalget fant at NIBR's analyser av grunnskole og videregående skole, gjort som del av storbyene's ROAR-prosjekt, ikke kunne legges til grunn for forslag om nytt inntektssystem. Dette framgår i NOU 1996:1, avsnitt 8.1.3 og 9.1.3, og innvendingene skyldes spesifisering av NIBR's analysemodeller hvor variable som kommunene selv kan påvirke er brukt som forklaringsvariable. Det er naturlig at NIBR vil forsvare seg. Vi noterer oss Toresen's svar i Toresen (1996, s. 59): «Forutsetningen for regresjonsanalysen er fullt ut oppfylt i de regresjonene som er estimert av Toresen, og utvalgets kommentar viser derfor at en her ikke har hatt tilstrekkelig med økonometrisk kunnskap til å evaluere arbeidet utført av Toresen.»

Vi stiller oss uforstående til NIBR's forsvar for sin økonometri. Bakgrunnsrapporten til innlegget er Toresen (1996), med Mønnesland som prosjektleder. Her heter det (s. 58) at «det er viktig å skille mellom en relasjon som har et empirisk siktemål (slik en ofte har i fordelingsanalyser) og en relasjon som inngår i en forklaringsmodell». Dette er JM-JT's viktigste misforståelse. De mener det må være en spesiell utforming av regresjonsmodeller som skal brukes for

å bestemme kostnadsnøkler. I praksis anbefaler de å etablere kostnadsnøkler basert på åpenbart feilspesifiserte modeller. Det er imidlertid alltid ønskelig å benytte mest mulig korrekt spesifisert modell, særlig når en har «et empirisk siktemål».

GRUNNSKOLE

JM-JT kritiserer regresjonsanalysen som ligger til grunn for den foranklede representasjonen av Agdermodellen. Det hevdes at relasjonen blir underlig når den skrives på nivåform og at utvalget følgelig har hatt et bevisstløst forhold til valg av funksjonsform. Den estimerte relasjon viser at det totale timetallet avhenger av antall elever, elevenes reisetid (til kommunesenteret) og antall elever bosatt i spredtbygde strøk. Vi stiller oss uforstående til kritikken.

Bosettingsmønstervariablene i kostnadsnøkkelen omfatter hele befolkningen, ikke bare elevene i grunnskolen. Utvalget har valgt en enkel formulering med bruk av felles bosettingsmønstermål for kommunen som helhet. Et alternativ er selvfølgelig å bruke bosettingsmønstermål som bare omfatter grunnskoleelever. JM-JT foreslår å estimere en relasjon hvor de felles bosettingsmønstermålene inngår som i kostnadsnøkkelen. Den innebærer en analyse hvor bosettingsmønsteret for alle innbyggere antas å påvirke timetallet. Denne formuleringen løser heller ikke problemet med at elevandelen varierer mellom kommunene.

Utvalget har undersøkt om kommunenes ressursinnsats til spesialundervisning påvirkes av sosiale forhold som antall enslige forsørgere, antall skilte/separerte, og antall inn-

byggere med fjernkulturell bakgrunn. Blant disse variablene har antall enslige forsørgere en viss positiv effekt, men utvalget har ikke tatt hensyn til dette i kostnadsnøkkelen fordi effekten er uskarpt bestemt. Det er bare når frie inntekter utelates som forklaringsvariabel at Toresen (1996) finner signifikant effekt av antall enslige forsørgere. Når det kontrolleres for forskjeller i inntektsnivå, er det ingen uoverensstemmelse mellom Toresen's resultater og utvalgets konklusjoner. JM-JT framstiller det som en sensasjon at utvalgets konklusjoner ikke er i overensstemmelse med resultatene fra en åpenbart feilspesifisert regresjonsmodell.

PLEIE OG OMSORG

JM-JT gjentar kritikken i Mønnesland (1996) mht. behandlingen av kommunestørrelse og husholdningsstruktur med variablene «antall innbyggere» og «antall aleneboende eldre 67 år og over». Det hevdes at utvalget har utført dårlig analytisk arbeid fordi det ikke er benyttet den inverse av innbyggertallet og fordi aleneboende eldre relateres til antall eldre – ikke antall innbyggere totalt. Vi har tidligere (Borge og Rattsø 1996) gitt uttrykk for at evalueringen av alternative funksjonsformer/modeller nødvendigvis må baseres på deres empiriske egenskaper. Vi er forundret over at JM-JT mener det er en metodesvakheter å relatere antall aleneboende eldre til antall eldre. Videre kritiseres funksjonsform ved utvalgets bruk av variabelen «eldre 67 år og over». JM-JT mener det er særegent å

¹ Førsteamanuensis Lars-Erik Borge er sekretariatsleder for Inntektssystemutvalget. Professor Jørn Rattsø er leder av utvalget

utnytte brukerundersøkelser som viser at personer 80 år over har høyere brukerhyppighet enn personer i alderen 67-79 år, og anbefaler i stedet å bruke separate variable for de to aldersgruppene i regresjonsanalyser. Den sterke samvariasjonen mellom de to aldersgrupper gjør dette vanskelig.

Utvalget foreslår at dødelighet innføres som kriterium i kostnadsnokkelten. Alders- og kjønnsstandardisert dødelighet fanger opp betydningen av ulike sosio-økonomiske forhold som påvirker forekomsten av sykdom i befolkningen. Det er all grunn til å tro at helsetilstanden påvirker etterspørselen for pleie- og omsorgstjenester. Vi finner derfor ingen grunn til å bevile validiteten i den estimerte sammenheng mellom dødelighet og pleie- og omsorgsutgifter. JM-JT mener det ikke finnes «forskningsmessig belegg for at det er noen reell sammenheng mellom behovet for pleie og omsorg og dødelighet». Toresen's dokumentasjon (1996, s. 76) er at «Forsker Ivar Brevik ved NIBR sier...». Med all respekt for Ivar Brevik synes vi ikke det er overbevisende.

SOSIALHJELP

Etter utvalgets forslag beregnes utgiftsbehovet til økonomisk sosialhjelp i hovedsak ved kriterier for antall skilte/separerte, arbeidsledige og antall fjernkulturelle innvandrere. Valg og vektning av kriterier er basert på analyser utført av Langørgen (1995) på oppdrag fra utvalget. Analysene viser at alle de tre kriteriene påvirker antall sosialhjelpsklienter. I tillegg har skilte/separerte og fjernkulturelle innvandrere en systematisk effekt på utbetaling pr. klient. Det er derfor full dekning for å si at det nye kriterisettet både fanger opp forskjeller i sosialhjelpstilfeller og forskjeller i stønadsnivå pr. klient.

OPPSUMMERING

Etter framleggelsen av NOU 1996:1 «Et enklere og mer rettferdig inntektssystem for kommuner og fylkeskommuner» har vi hatt en livlig debatt om det faglige grunnlaget for kommuneoverføringene. NIBR-forskerne Jan Mønnesland og Jøran Toresen har kommet med sterke påstander om «analytisk slurv», «fag-

lige svakheter», «metodiske feilgrep», «manglende økonometrisk kunnskap», «kan ikke regne» osv. Andre får bedømme om det er grunnlag for påstandene. Vi er bekymret for både debattnivået og de økonometriske analysene fra NIBR. Som utredere og motekspertise har vi alle et ansvar for at fagdebatten virker oppklarende, og ikke forvirrende, på de politiske beslutningstakerne.

REFERANSER:

- Borge, L.-E. og J. Rattsø (1996): «Kommuneoverføringer i offentlig debatt». *Sosialøkonomen*, 3: 10-13.
- Langørgen, A. (1995): «Faktorer bak kommunale variasjoner i utgifter til sosialhjelp og barnevern». Notater 95/56, Statistisk Sentralbyrå.
- Mønnesland, J. (1996): «Kommentarer til inntektssystemutvalgets delutredning 1». Innlegg på Kommunenes Sentralforbunds konferanse i Trondheim 19.-20. februar, Norsk Institutt for By- og Regionforskning.
- Toresen, J. (1996): «Kommunalt utgiftsbehov: Kommentarer til Rattsø-utvalgets innstilling». NIBR-Notat 1996:113, Norsk institutt for by- og regionforskning.

Professor Wilhelm Keilhau's Minnefond

Fondet har vesentlig gitt støtte til dekning av trykkingsutgifter ved utgivelse av økonomiske forskningsavhandlinger samt til reise- og oppholdsutgifter ved *aktiv* deltagelse ved økonomisk faglige kongresser eller forskningsprosjekter. Dette vil fortsatt være hovedretningslinjen for fondets virksomhet.

Fondet kan også gi støtte til forskere som ønsker å utvide sine kunnskaper på et spesielt felt innen den økonomiske teori og av den grunn ønsker et kortvarig opphold ved en forskningsinstitusjon som har spesiell kompetanse innen dette felt.

Professor Wilhelm Keilhau's Minnefond er et «siste utvei fond» på den måten at det er først når andre former for støtte ikke er tilgjengelig eller ikke er tilstrekkelig at støtte fra fondet kan bli aktuelt.

Skriftlig søknad sendes til

Høegh Invest A/S

Postboks 2596 Solli, 0203 Oslo – Telefon 22 86 97 00